

Nr 29.

Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande i anledning av väckta motioner dels om utredning av vissa jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem, dels angående utredning av frågan om semester för företagare och deras hustrur inom jordbruket, dels om beredande av semester åt i lantbruket sysselsatta, å vilka semesterlagen icke äger tillämpning, dels ock om beredande av en verklig folksemester åt alla svenska medborgare.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 14, har herr *Sten* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av i hushåll och ladugård arbetande jordbrukarhustrurs och likställdas semesterproblem.

I en likaledes inom första kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 192, har fru *Svenson m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam utredning av frågan huru möjligheter skola skapas för företagare och deras hustrur inom jordbruket och annan mindre förvärvsverksamhet att komma i åtnjutande av semester med beaktande av de synpunkter, som i motionen angivits.

Vidare har i en inom kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 353, herr *Andersson, Elon, m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om beredande av semester för de i lantbruket sysselsatta, vilka nu icke falla under allmänna semesterlagens tillämpning, och till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen må föranleda.

Slutligen har herr *Wahlund m. fl.* i en inom kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 352, hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i samband med pågående utredning rörande utökad semester för vissa grupper frågan om möjligheterna att bereda alla svenska medborgare en verklig folksemester blir föremål för skyndsam och allsidig utredning.

Liknande spörsmål ha varit föremål för 1948 års riksdags övervägande. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 332, hemställdes sålunda, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning av huruvida och på vad sätt semestermöjligheterna kunde främjas för *Bihang till riksdagens protokoll 1950. 12 saml. Nr 29.*

personer, exempelvis jordbrukare, som med hänsyn till bristen på vikarier icke kunde erhålla semester. Efter att ha hört vissa myndigheter och sammanslutningar hemställde vederbörande utskott, att motionen ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Utskottet anförde bl. a.:

Åtskilliga åtgärder hade redan vidtagits för att bereda vissa befolkningsgrupper möjlighet till semester. Med den brist på arbetskraft i allmänhet, som föreläge, kunde utskottet icke se, hur läget skulle kunna förbättras, enär det syntes uteslutet att kunna ställa tillräckligt antal personer till förfogande för dessa uppdrag. Detsamma gällde om vikarier för mindre företagare, jordbrukare och andra i liknande läge. Varken i motionen eller i inhämtade yttranden hade något godtagbart uppslag kunnat ges för hur problemet skulle lösas. En statlig utredning kunde icke förväntas ge några positiva resultat. Utskottet ansåg sig i stället böra förorda, att man på enskild väg sökte lösa frågan genom utbyggnad av granntjänsten, genom anordningar som kunde vidtagas av berörda yrkesorganisationer eller på annat sätt. Sedan erfarenhet på detta sätt vunnits, borde andra förutsättningar finnas att bättre bedöma, om och i så fall vilka åtgärder som från samhällets sida borde och kunde vidtagas.

Andra kammaren biföll utskottets hemställan.

Utskottet har upptagit motionerna till gemensam behandling och har inhämtat yttranden eller tagit del av yttranden, som över likalydande motioner inhämtats av andra kammarens allmänna beredningsutskott, från arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, arbetstidsutredningen, Sveriges lantbruksförbund, Landsorganisationen (LO), Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Svenska lantarbetareförbundet, Småbrukarnas riksförbund, Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Svenska landsbygdens kvinnoförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Högerns kvinnoförbund. Jämväl Folkpartiets kvinnoförbund har beretts tillfälle att inkomma med yttrande men har icke begagnat sig härav.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som hört länsarbetsnämnderna och vilken grundat sitt yttrande på vad som därvid framkommit, anför i huvudsak följande:

Ett flertal länsarbetsnämnder ha framhållit, att jordbruksbefolkningen har speciella svårigheter att få sin semesterfråga ordnad, men att stora problem föreligga även för andra grupper i samhället. Ett betydande antal av industribefolkningens husmödrar torde exempelvis ha stora svårigheter att få någon avkoppling och rekreation. Med hänsyn till att de i större utsträckning än jordbruksbefolkningen äro hänvisade till inomhusvistelse, kan deras behov av stärkande semestervistelse och rekreation vara minst lika stort som lanthusmödrarnas. Detta gäller även andra personer, som genom sitt dagliga arbete och sina förhållanden i övrigt ha ringa möjligheter till utomhusvistelse. Styrelsen beaktar till fullo dessa synpunkter. Det kan anses angeläget, såväl att jordbruksbefolkningens semesterproblem får en i möjligaste mån tillfredsställande lösning som att andra gruppers behov

av vila och rekreation tillgodoses. Frågan om beredande av en verklig folksemester åt alla svenska medborgare ter sig emellertid — i den mån den medför väsentligt ökade krav på semestervikarier samt statliga bidrag i större omfattning — synnerligen svåröst.

Beträffande vikarieproblemet erinrar styrelsen om att den nuvarande befolkningsutvecklingen med dess kraftiga minskning av de arbetsföra åldrarna, speciellt på landsbygden, i hög grad begränsar möjligheterna att rekrytera arbetskraft, som kan ställas till förfogande som husmorsvikarier i lanthemmen. När det gäller semestervikarier för företagare inom jordbruk, handel, hantverk och småindustri, tillkomma krav på vikariernas yrkesutbildning och kompetens, som äro mycket svåra att fylla.

I fråga om lanthusmödrarnas semesterproblem framhåller styrelsen, att det, trots den stora bristen på framför allt kvinnlig arbetskraft, visat sig möjligt att åtminstone i viss utsträckning rekrytera husmodersvikarier på landsbygden. Sedan år 1945 har AK och senare styrelsen bedrivit viss rekryterings- och instruktionsverksamhet i syfte att tillgodose lanthemmens behov av hemassistenter och husmodersvikarier. Denna verksamhet har anordnats genom länsarbetsnämnderna i intimt samarbete med landsbygdens organisationer samt med landsting och hushållningssällskap. Även om denna verksamhet hittills varit av begränsad omfattning, har den dock visat, att det finns kvinnor på landsbygden, som äro villiga att ställa sig till förfogande för sådant arbete. Sedan verksamheten började, ha 26 instruktionskurser hållits med tillsammans omkring 400 deltagare. De som genomgått kurserna ha sedan tjänstgjort som semestervikarier för lanthusmödrar. En del ha arbetat som hemassistenter och sålunda mera kontinuerligt stått till lanthemmens disposition. Enligt nämndernas yttranden ha lanthemmen icke alltid anlitat den arbetskraft, som står till förfogande. Många husmödrar ha »den djupt rotade föreställningen, att de vid alla tillfällen äro oundgängliga i hemmet». De anse, att de icke kunna få tillräckligt kompetenta ersättare. Några nämnder framhålla härvid vikten av upplysningsverksamhet bland husmödrarna, vilket styrelsen finner synnerligen väl motiverat.

Den största svårigheten med lanthusmödrarnas semesterfråga sammanhänger enligt styrelsens mening med ekonomiska faktorer. Detta gäller i synnerhet småbrukarfamiljerna, som helt enkelt icke anse sig ha råd att betala lön till en semestervikarie. Denna omständighet har föranlett några nämnder att bl. a. framhålla behovet av statligt stöd i form av ökade stipendiemöjligheter inom den statsunderstödda husmoderssemesterens ram. Andra nämnder ha betonat vikten av vidgad social hemhjälpverksamhet, varvid hemvårdarinnor i ökad omfattning skulle kunna anlitas som semestervikarier för husmödrarna. I detta syfte har i några kommuner hemhjälpnämnden knutit tillfälliga husmorsvikarier till sin verksamhet och genom anlitande av kommunala medel lämnat ersättning i form av ett mindre arvode åt dessa, när de ryckt in såsom semesterersättare i lanthemmen. I den mån sådana anordningar icke träffats, har frågan om en organiserad grannhjälp framförts. Man har därvid stundom övervägt att inkoppla arbetsblocksorganisationen i denna verksamhet, och i en del län ha även landsbygdsorganisationernas byombud tagits i anspråk för att organisera en mera systematiserad grannhjälp.

Om jordbruksbefolkningens semestrar förläggas till mindre bråda tider, vilket synes lämpligt, torde såväl busmödrarna som männen lättare kunna frigöras bl. a. genom att hemmavarande familjemedlemmar överta den semestrandes sysslor. Fördelen med en sådan anordning liksom med grann-

hjälpverksamheten är bl. a., att vikariefrågan kan lösas utan några direkta kostnader för familjerna. Vikariefrågan vid semesterledighet för männen inom de större jordbruken torde kunna lösas genom anlåtande av lejd manlig arbetskraft. Ett organiserat arbetsbyte mellan grannar torde i många fall möjliggöra semesterledighet för dessa grupper.

Socialstyrelsen framhåller, att åtskilliga arbetsuppgifter inom jordbruksdriften i stor utsträckning äro säsongbetonade och anser, att semestern bör förläggas till sådana perioder, då de egentliga jordbrukssysslorna kunna anstå och då skötseln av kreaturen framstår som det väsentligaste. Härför tala flera skäl, som sammanhånga med tillgången på kommunikationsmedel och semesteranläggningar. Genom ett sådant ordnande av semesterfrågan torde för ställföreträdaren i arbetet sysslorna, i vad de avse jordbruksdriften, kunna begränsas till att huvudsakligen omfatta skötseln av djuren.

Berörda problem äro i stort sett gemensamma för jordbruken. För kanske flertalet lantbruk tillkomma emellertid arbetsuppgifter av speciell art, nämligen för hushåll, däri ingå medlemmar, som kräva vård och omsorg, särskilt småbarn. Här uppkomma de största svårigheterna. I dessa fall, liksom för övrigt när makarna äro ensamma, synes man tills vidare i största möjliga utsträckning böra söka lösa semesterproblemet genom en uppdelning av ledigheten, så att den ena maken övertager den nödvändiga löpande tillsynen vid den andres bortovaro. Förlägges arbetet till de ur arbetssynpunkt lindrigaste tiderna, torde åtminstone för de mindre lantbruken husmodern ofta för kortare tid kunna utföra de på mannen eljest ankommande göromålen. Motsvarande gäller vid hustruns bortovaro i de fall, där småbarn eller andra personer, som tarva tillsyn, ej finnas. I fråga om barn över sjuårsåldern underlättas arbetet icke blott av att barnen under skolterminen äro borta från hemmet en del av dagen utan även därav, att barnen i allt större utsträckning erhålla fria måltider. Om omständigheterna icke tillåta mannen att under hustruns ledighet övertaga omvårdnaden av barnen eller något av dem eller om detta eljest ej befinnes lämpligt, kan i åtskilliga fall en lösning vinnas genom inackordering av barnen i enskilda hem. Styrelsen anför härom följande:

Vid sidan av statligt stöd åt feriebarneverksamhet och barnkolonier ha från samhällets sida vidtagits åtgärder för beredande av avgiftsfria resor bl. a. för barn och vårdare till enskilt ordnad ferievistelse. En stor grupp bland lantbrukshusen har möjlighet att bli delaktig av dessa förmåner. Resorna till enskilda hem utnyttjas nu huvudsakligen under månaderna maj—augusti. Styrelsen vill betona angelägenheten av att verksamheten med ferievistelse i enskilda hem vidgas att omfatta även andra tider på året. Möjligheter torde finnas för husmoderssemesternämnderna att genom kontakt med länens barnavårdsförbund få till stånd en intensifierad förmedling av enskilda hem. Vidare kan nämnas, att styrelsen har mycket goda erfarenheter av den verksamhet med vår- och vinterkolonier, som hittills bedrivits på några håll. Under 1948 ha avgiftsfria resor utnyttjats av 67 500 barn till enskilt ordnad ferievistelse och av 35 000 mödrar för att under

dessa resor medfölja såsom vårdare samt av 41 200 husmödrar till enskilt ordnad semestervistelse och semesterhem. Det är emellertid att märka, att nämnda uppgifter avse barn och mödrar från såväl landsbygd som tätorter.

Styrelsen anför, att i de fall, då den nödvändiga tillsynen av gård och hemmavarande icke kan övertagas av någon, som tillhör hushållet, eller då frågan eljest icke kan lösas efter ovan antydda linjer, blir tydligen en direkt hjälp utifrån nödvändig. I sådant syfte har föreslagits inrättandet av en frivillig organisation av semestervikarier i kontakt med länsarbetsnämnderna och hushållningssällskapen eller en förmedlingsorganisation under medverkan av ett flertal offentliga organ samt enskilda sammanslutningar. Styrelsen hävdar, att själva formen för en semestervikarieorganisation är av underordnad betydelse och anför:

Det väsentliga måste vara, att de ersättare, som skola träda till, äga tillräcklig yrkesvana och att de finnas i mycket stort antal. De i motionerna föreslagna organisationerna torde till stor del — enligt en motion uteslutande — komma att rekryteras av ungdom. I motionen I: 353 har framhållits, att det i många fall är fråga om hinder av psykologisk art, en naturlig oro för gård och hushåll, som stå i vägen för beredande av semester. Utan att förringa värdet av jordbrukarungdomens insatser tror sig styrelsen ha anledning förmoda, att dessa psykologiska hinder många gånger kvarstå, så länge de ersättare, som kunna erhållas, icke besitta en djupare erfarenhet. Dessa synpunkter göra sig i ännu högre grad gällande, om man såsom vikarier skulle anlita personer, yngre eller äldre, från andra yrkeskategorier med ringa om ens någon tidigare praktisk erfarenhet av arbetet inom jordbruk och lantbruk.

För att söka lösa det i hög grad angelägna spörsmålet måste andra utvägar prövas och styrelsen riktar därvidlag uppmärksamheten på den sociala hemhjälpsverksamheten. Antalet heltidsanställda hemvårdarinnor i hela landet är för närvarande 2 560. Vid en utökning av den sociala hemhjälpsverksamheten, vilken förutsätter en utvidgning av anslagsramen, torde bistånd i förevarande hänseende kunna lämnas i ökad omfattning, men även efter en utbyggnad av verksamheten torde dock denna inom överskådlig tid icke kunna i mera väsentlig mån bidra till beredande av semester åt jordbrukarfamiljerna.

Styrelsen uttalar, att semesterproblemet för jordbrukets företagare och deras familjer bör kunna bringas ett stort steg närmare sin lösning genom att grannhjälp anlitas i ökad omfattning.

Flera av de synpunkter, som av styrelsen anförts, äga även giltighet i fråga om beredande av semester åt företagare inom handel, hantverk och småindustri.

Svårigheterna att här anordna en organisation av semestervikarier i den meningen, att man skulle kunna frambringa en reserv av yrkeskunniga personer inom alla olika branscher för avlösning vid behov av ledighet, framträder mera flagrant än då det gäller motsvarande fråga för jordbruksnäringsens vidkommande. Det föreligger dock en skillnad mellan lantbruk och andra slag av rörelse, i det att de senare icke med samma grad av nöd-

vändighet kräva tillsyn vid bortovaro. I den mån företagare inom handel, hantverk och småindustri icke ha personal anställd eller sakna tillgång till andra personer, som vid semester kunna övertaga ansvaret, torde de i flertalet fall för en kortare tid kunna inställa driften. Genom ökad tillämpning av ömsesidiga överenskommelser mellan företagare med likartad verksamhet av innebörd, att den ene vid den andres bortovaro övertager den löpande kundbetjäningen, torde därvid företagarna i viss mån kunna kompenseras för förlust på grund av driftsavbrottet. Man kan dock ej bortse från att en sådan anordning kan innebära svårigheter inom branscher med en viss specialisering eller på grund av lokala förhållanden. Det synes emellertid böra ankomma på vederbörande näringsorganisationer att så långt det står i deras förmåga söka åstadkomma en lösning av frågan, liksom jordbrukets föreningsrörelse synes böra verka för en spridning av semestern över året och ökad användning av grannhjälpen. Socialstyrelsen anser, att ovan angivna linjer böra prövas i första hand, och att resultatet av verksamheten bör avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtagas.

I fråga om semesterledighetens finansiering anför styrelsen följande:

Enligt semesterlagen är arbetstagare regelmässigt tillförsäkrad ledighet från arbetet med bibehållen lön. För denne har sålunda semestern karaktären av bl. a. en ekonomisk förmån. Föreliggande motioner utmyнна samtliga i hemställan om att frågan om semester för företagare måtte bli föremål för utredning. Motionärerna torde — vilket för övrigt direkt framgår av motionen I: 192 — ha förutsatt, att därvid bl. a. borde övervägas möjligheten av ekonomiskt stöd från det allmänna sida för att bereda företagare eller vissa kategorier av företagare tillfälle att i likhet med löntagargrupperna komma i åtnjutande av semester. Styrelsen finner det angeläget att i detta sammanhang understryka, att grundtanken bakom gällande semesterlagstiftning har varit att fastställa en rättighet för arbetstagare att på grund av sitt arbete åt arbetsgivaren av denne utbetinna lön under semester i syfte att möjliggöra ledigheten. Vid ett överförande av detta betraktelsesätt på företagaren blir denne att anse såsom sin egen arbetsgivare, varför det sålunda principiellt måste anses tillkomma företagaren att själv sörja för sin semester.

Arbetstidsutredningen har i yttrande över motionen I: 352 påpekat att arbetstagare i semesteravseende intaga en helt annan ställning än övriga i arbetslivet deltagande. Om en arbetstagare icke skall bli helt beroende av arbetsgivarens goda vilja, måste arbetstagaren kunna stödja sig på ett avtal eller en lag, som tillförsäkrar honom rätt till semester. Detta är ej fallet med övriga deltagande i arbetslivet. Semesterfrågan för icke anställda påkallar samhällets uppmärksamhet endast i den mån det visar sig att de icke kunna taga ledighet från arbetet av den anledningen att det arbete de utföra måste hållas i gång och ersättare icke kunna anskaffas. Förhållandena äro i detta avseende helt olika för företagare, husmödrar och hemmavarande barn.

Om en företagare icke anser sig kunna taga ledighet från arbetet utan att vikarie anskaffas, torde man nästan undantagsvis kunna räkna med att han som vikarie icke anställer annan än den han redan tidigare väl känner.

Samhällets möjligheter att i detta avseende biträda företagen äro säkerligen små.

Det väsentliga syftet med motionen I: 352 torde vara att bereda husmödrar, främst de inom jordbruket verksamma, en något så när ordnad semesterledighet. Särskilt husmödrar med minderåriga barn hindras f. n. att erhålla ledighet på grund av bristen på ersättare, vilket sammanhänger med den sedan lång tid rådande bristen på kvinnlig arbetskraft. I den mån yrkeskunnig arbetskraft icke finnes att tillgå, bör man söka att få till stånd utbildning av härför lämpliga personer. Här uppkommande frågor äro av den natur, att de redan med nuvarande organisation på arbetsmarknaden och med anlitande av redan förefintliga möjligheter till yrkesutbildning böra kunna lösas, om initiativ till erforderliga åtgärder tages. Så har även skett om än i begränsad omfattning. Det synes möjligt, att ytterligare åtgärder skulle kunna vidtagas för att underlätta anskaffandet av ökat antal husmodersvikarier. En utredning härom är emellertid knappast av den natur, att den behöver anförtros en särskild kommitté, utan det synes tillräckligt, att arbetsmarknadsstyrelsen får i uppdrag att utreda hithörande spörsmål och vidtaga de åtgärder, vartill resultatet av en dylik utredning kan förändra. Utredningen avstyrker därför, att arbetstidsutredningen eller annan kommitté erhåller i uppdrag att utreda frågan.

Om det gäller att anskaffa ersättare för i den egna verksamheten sysselsätta barn, får detta utan tvivel betraktas som ett arbetsförmedlingsproblem, analogt med anskaffande av semestervikarier för andra anställda. Att samhället skulle vidtaga särskilda åtgärder för beredande av semester åt hemmavarande barn torde knappast vara tänkbart.

I motionen framföres tanken på att grupper, som icke kunna erhålla semesterledighet, skulle beredas kompensation härför. Denna tanke måste utredningen bestämt avvisa, enär utgifterna för semesterledighet helt måste anses utgöra en produktionskostnad. Att samhället skulle gottgöra någon för att han icke kunnat taga ledighet strider helt mot den uppfattning, som legat till grund för semesterlagens utformning, och skulle komma att direkt motverka det med motionen avsedda syftet att bereda ökade möjligheter för här berörda grupper att erhålla ledighet för semester.

Lantbruksförbundet anser förhållandena inom särskilt det mindre jordbruket vara sådana, att en semesterledighet knappast kan ordnas utan att samhället lämnar sitt stöd till särskilda organisatoriska åtgärder. Ett sådant stöd synes kunna ordnas i olika former. Förbundet framför som en tänkbar lösning, att den arbetsblockorganisation, som måste handha närliggande spörsmål vid förstärkt försvarsberedskap eller under krig, borde i fredstid vara så uppbyggd, att den kunde ordna arbetskraftsfrågorna vid semester o. d. Härigenom skulle en önskvärd övning och kontroll av denna organisations funktionsduglighet även komma till stånd i fredstid. Ett statligt stöd för en på frivillig väg uppbyggd organisation för ordnandet av jordbrukets semesterfråga kan även övervägas. Förbundet tillstyrker utredning.

LO anför, att det uppenbarligen icke kan vara fråga om att införa någon

lagstadgad semesterrätt av samma innehåll som den, vilken tillkommer arbetstagare. Inom semesterlagstiftningens ram kunna de framförda önskemålen endast tillgodoses i fråga om sådan medlem av arbetsgivarens familj, som är att anse som arbetstagare. LO har för sin del intet att erinra emot att lagens undantag för sådan familjemedlem slopas. Motionärernas syfte synes kunna tillgodoses endast genom statliga åtgärder för att underlätta företagarnas möjligheter att uttaga och utnyttja semester. LO har sjävfallet icke något att erinra emot en statlig stödverksamhet av sådant slag i den mån sådant stöd prövas erforderligt. Utredningen bör emellertid icke begränsas till att avse endast jordbrukare.

Statliga stödåtgärder synas knappast kunna ifrågakomma i annan form än av förmedlingsorganisation och anslag till semesteranläggningar, vilka senare icke böra reserveras just för ifrågavarande medborgargrupper. Att staten, såsom ifrågasättes i motion nr I: 352, skulle utgiva ekonomisk kompensation åt företagare, som på grund av arten av sin verksamhet ej kunna uttaga semester av viss längd, förefaller verklighetsfrämmande och faller utanför motionärernas eget syftemål.

RLF finner det angeläget, att semesterproblemet för de mindre företagen inom jordbruket och lanthusmödrarna snarast bringas till sin lösning och i varje fall icke senare än frågan om ytterligare förlängning av den nu lagstadgade semesterrätten avgöres. Semesterproblemet för ifrågavarande befolkningsgrupper kan icke lösas på samma sätt som för arbetstagare i allmänhet. Frågan är framför allt av organisatorisk art. Lämpliga ersättare måste anskaffas, som kunna övertaga och fullgöra arbetsuppgifterna på sådant sätt, att vederbörande jordbrukare och lanthusmödrar med trygghet och förtroende kunna koppla av. RLF anser sig icke beredd att nu taga ställning till de olika förslagen. Det system, som under de senare åren tillämpats i Uppsala län, synes värt att pröva. Den organisation, som bildats av landsbygdens folkrörelser, syftar närmast till att bereda ledighet för husmödrarna. Ett liknande system kan även tänkas för den manliga befolkningen. RLF hälsar med tillfredsställelse det i motionerna framförda förslaget om utredning på området och förordar, att denna kommer till stånd snarast möjligt. Av vikt är att frågan löses i samförstånd med de berörda gruppernas egna organisationer.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation framhåller, att semesterfrågan för den yrkesgrupp, organisationen företräder, är särskilt brännande och även svårlöst med hänsyn till de särskilda krav på kvalifikationer, som måste ställas på ersättare inom hantverk och småindustri. Vissa försök till samverkan genom helstängning växelvis under semestern ha icke krönts med framgång. Denna metod kan endast användas på orter med flera företagare i samma yrke. Trots föreliggande svårigheter är det ofrånkomligt, att alla medborgares behov av ledighet och rekreation tillgodoses på ett rättvist sätt. Motionen nr I: 352 synes angripa problemet på det enda rik-

tiga sättet, om en folksemester skall bli en realitet. Eventuella reformer av semesterlagstiftning, som givetvis bör omfatta alla berörda, måste emellertid vägas mot konsekvenserna för näringslivet och produktionen. Organisationen tillstyrker en allsidig utredning av frågan om folksemester.

Köpmannaförbundet delar den i motion nr I: 192 uttalade uppfattningen, att LHO-idén bör prövas i större omfattning samt anser, att den föreliggande frågan, liksom spörsmålet om beredande av möjlighet till ledighet för de manliga jordbrukarna, göres till föremål för en allsidig utredning. Av vikt är även, att det spörsmålet prövas, huruvida möjligheter kunna skapas för företagare och deras hustrur inom annan mindre förvärvsverksamhet att komma i åtnjutande av semester. Samma problem, som berörts i fråga om jordbrukarna, äro nämligen lika aktuella för innehavare av enmansföretag inom hantverk, småindustri och framför allt detaljhandel. Förbundet tillstyrker den i motionerna begärda utredningen och hemställer, att spörsmålet om detaljisternas och andra enskilda småföretagares semestermöjlighet samtidigt utredes.

Svenska lantarbetareförbundet anser att för jordbrukare utan lejd arbetskraft, som ha djurskötsel, syntes en utväg vara, att ersättningsfrågan ordnas genom frivilliga överenskommelser inom jordbrukarorganisationerna eller mellan grannar om arbetsbyte. En lösning av frågan genom en utbyggnad av hemvårdarinneinstitutionen torde medföra mycket omfattande organisation, stor personal och avsevärda kostnader. Även om företagaren själv ersatte vikarien, måste en årlig ersättning till vikarierna fastställas för att de vissa tider skola stå till förfogande.

Utöver dessa synpunkter framhåller förbundet, att möjligheten för löntagare att utnyttja semestern icke lösts genom semesterlagen. Även för dessa gäller att bundenheten vid hushållsarbetet för hustrun i familjer med barn försvårar för hustrurna att samtidigt med männen kunna lämna hemmet. Många gånger lägger ekonomin hinder i vägen för att resa bort under semestern. De särskilda svårigheterna för de självständiga jordbrukarna att ordna ledighet synas ej vara av den storleksordning som motionärerna antytt. Förbundet saknar dock anledning motsätta sig att en utredning kommer till stånd.

Småbrukarnas riksförbund instämmer i kravet på utredning i frågan om semester för jordbrukarna. Organisations- och arbetskraftsfrågan torde kunna lösas till största delen på frivillighetens väg genom semesterföreningen och en utbyggnad av hemsysterorganisationen. Förbundet framhåller, att utredningen ej bör taga sikte på enbart jordbrukarhustruns utan även mannens semester.

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet anser det angeläget att utredning kommer till stånd för utrönande av hur på ändamålsenligaste sätt en frivillig hemhjälsorganisation kan skapas, med uppgift att i första hand möjliggöra semesterledighet för jordbrukarhustrur och med dem likställda.

Därvid torde böra övervägas huruvida och i vilka former statsbidrag till en sådan organisation böra utgå.

Svenska landsbygdens kvinnoförbund har nedlagt stort arbete på speciellt lanthusmödrarnas semesterproblem. Förbundets alla 27 distrikt bedriva numera semesterverksamhet i någon form. Åtskilliga distrikt ha, antingen ensamma eller i samarbete med andra organisationer, särskilda semesterhem, som användas som riksemesterhem, medan andra distrikt anordna tillfälliga semesterveckor på ungdomsskolor, pensionat o. d. Stats- och landstingsbidragen ha varit till stor hjälp och statsstipendierna ha i många fall använts till betalning av lejd hemhjälp. Hemhjälpsproblemet lägger ofta hinder i vägen för semester och ett flertal av förbundets distrikt ha, i samarbete med andra organisationer, sökt komma till rätta med detta problem. Såsom framgår av en av motionerna har sålunda i Uppsala län försök gjorts med bildande av en särskild hemhjälpsorganisation och utbildning av flickor, som skola avlösa husmödrarna (LHO). I Hälsingland företogs sommaren 1948 en försöksverksamhet med ambulering hemhjälp. Detta försök visade sig förtjäna vidare prövning och kommer att upptagas instundande sommar. Beträffande de manliga företagarna i jordbruket kan grannhjälpen utnyttjas, men därutöver är det troligt att man får försöka utbilda särskilda semesterersättare, därvid möjligheten till samarbete med industrierna bör beaktas. Om jordbrukarnas ledigheter förlades till tider, då arbetstoppar ej föreligga, skulle genom de landsbygdsfödda industriarbetarna kunniga ersättare kunna erhållas. Förbundet förordar varmt att den begärda utredningen tillsättes och får tillstånd att anordna viss försöksverksamhet.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund hyser stark önskan att stödverksamheten för underlättande av semester för husmödrar på landet och i städerna ökas och har icke något att invända mot utredning härvidlag, vilken utredning bör omfatta alla av semesterlagen icke berörda grupper. Inom utredningen bör övervägas alla tänkbara vägar att lösa problemet att anskaffa hemhjälp i husmoderns ställe, däri inbegripet möjligheten med statligt understöd och en frivillig hemhjälpsorganisation. Likaså bör ökat statsunderstöd åt anordningar för omhändertagande av barn under mödrarnas semester övervägas.

Högerns kvinnoförbund framhåller att alla uppslag böra prövas för att få fram reservarbetskraft för semestrande lanthusmödrar men finner det olämpligt att denna grupp ges någon särbehandling från statens sida. I stället föreslår förbundet att arbetstidsutredningen gives i uppdrag att behandla hela frågan om folksemester.

Utskottet.

Motionerna avse framför allt frågan om beredande av semester åt företagare inom jordbruket och i synnerhet lanthusmödrarna, varjämte beröras företagare och deras hustrur inom annan mindre förvärvsverksamhet så-

som handel, hantverk och småindustri. Grundtanken i motionerna är, att dessa yrkeskategorier till följd av rådande svårigheter att finna ersättare ofta sakna möjlighet att komma i åtnjutande av en med semester avsedd avkoppling och vila från arbetet. I motionerna ha framförts olika förslag till problemets lösning, varvid genomgående förordats någon form för anskaffande av semestervikarier. Sålunda föreslås, att man bör söka skapa en frivillig hemhjälpkår för landsbygden, varjämte ifrågasättes statsbidrag för vikariers avlöning. Slutligen föreslås att någon form av förmedlingsorganisation tillskapas, på vilken kunna inkopplas arbetsförmedlingarna, husmoderssemesternämnderna, hemhjälpnämnderna, hushållningssgillena m. fl.

I motion nr 352 toges icke sikte på någon särskild yrkesgrupp utan framhålls som ett socialt rättvisekrav, att alla folkgrupper beredas möjlighet till semester. Spörsmålet om en verklig folksemester bör enligt motionärerna icke göras till föremål för en dellösning utan utredas i samband med den nu pågående utredningen om utökad semester för vissa yrkesgrupper.

Utskottet vill först erinra om att då spörsmålet om semestermöjligheter för exempelvis jordbrukare år 1948 var föremål för riksdagens övervägande en statlig utredning icke ansågs kunna ge några positiva resultat. Motionen föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

Utskottet är ense med motionärerna om önskvärdheten av att även de folkgrupper, vilka icke omfattas av semesterlagstiftningen, må kunna komma i åtnjutande av semesterledighet, men finner att stora svårigheter möta för en tillfredsställande lösning av problemet. Med den brist på arbetskraft, som fortfarande gör sig gällande, är det påtagligt att, särskilt inom jordbruket, erforderligt antal kompetenta semestervikarier icke stå till buds. Såsom framgår av flera remissyttranden ha strävanden emellertid upptagits att skapa frivilliga hemhjälpkårer för landsbygden, varigenom semestervikarier för bl. a. lanthusmödrar dock i viss omfattning kunna ställas till förfogande. Dessa strävanden förtjäna att stödjas. Det borde därtill måhända övervägas om icke genom åtgärder från det allmännas sida inrättandet av förmedlings- eller serviceorgan kunde befrämjas, varigenom det skulle underlättas för den enskilde företagaren att erhålla anvisning på vikarie eller hjälp i övrigt med anordningar, som visa sig nödvändiga för att ledighet skall kunna tagas. Däremot kan utskottet icke avsluta sig till tanken att direkta statsbidrag skulle utgå till avlöning åt semestervikarier.

Då fråga nu är om en förlängning av den lagstadgade semestern för arbetstagare synes det lämpligt att en utredning samtidigt verkställs angående vidgade möjligheter för de i motionerna berörda folkgrupperna att kunna tillgodogöra sig semester.

Det synes ändamålsenligast att en sådan utredning anförtros arbetstidsutredningen, men utskottet förutsätter att de sakkunniga vid utvidgning av deras uppdrag till att omfatta jämväl här föreliggande spörsmål kompletteras med representanter för de i motionerna berörda folkgrupperna.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att motionerna nr 14, 192, 352 och 353 överlämnas till arbetstidsutredningen för att med iakttagande av vad ovan anförts närmare utredas.

Stockholm den 4 maj 1950.

På utskottets vägnar:
BERNHARD NÄSGÅRD.

Närvarande: herrar Näsgård, Sandberg, Birger Andersson, Lundqvist, Einar Eriksson, Lars Andersson, Carl Eric Ericsson, Göransson, Hesselbom*, Nyström och Edin*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Lundqvist, Carl Eric Ericsson* och *Göransson*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Motionerna avse — — — hushållningsgillena m. fl.

I motion — — — vissa yrkesgrupper.

Utskottet vill — — — riksdagens åtgärd.

Utskottet är — — — åt semestervikarier.

Då fråga — — — sig semester.

Det synes lämpligt att utredningen, som bör bedrivas med skyndsamhet, begränsas till de folkgrupper, för vilka behovet av semester synes vara särskilt trängande, nämligen småföretagare inom jordbruk och andra näringsgrenar samt hustru till sådan småföretagare. Frågan om utredningen skall överlämnas till något ämbetsverk eller till något redan befintligt utredningsorgan eller om den skall verkställas genom särskilt tillkallade sakkunniga torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren för sin del i anledning av motionerna nr 14, 192, 352 och 353 måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utredning av frågan om semester för småföretagare med hustrur inom jordbruk och andra näringsgrenar.
